

Mijn jonge Jaren 1936-1946

***Mijn jeugd in vrijheid en in
oorlogsjaren.***

Levenswijsheid en verhalen.

***door
Albert Klok***

Inhoud:

Mijn jonge jaren:

Grootouder memories.

Ons gezin.

Sigarenfabriek Deli.

Mijn jeugd in oorlogstijd.

De kippenfarm in oorlogstijd.

De sigarenfabriek na de oorlog.

Grootouder memories.

Mijn moeder is geboren in 1900, een tijd waarin alles totaal anders was.

Mijn moeder had een vader met de naam Jan Engel Bunt die op zich zeer ambitieus was en bezig met het opbouwen van een productieruimte voor mosterd. Mosterd moest gemaald worden en met wat toevoegingen zou een uitstekende kwaliteit te verkrijgen zijn. Helaas kreeg hij de ziekte longontsteking. Iets wat we momenteel verhelpen met penicilline betekende toen ongeneeslijk ziek. Hij is er

dan ook op 39 jarige leeftijd aan overleden. De moeder van mijn moeder heeft in haar jonge jaren een operatie ondergaan aan haar gezicht waardoor ze een scheve mond heeft gekregen. Ik heb haar dan ook nooit anders gekend.

De vader van mijn vader, dus mijn grootvader, maakte vroeger sigaren maar hij had veel meer ambities. Voor hun huis aan het Pekelderdiep bevond zich een sluis die bediend moest worden. Voor mijn opa een uitdaging om dat te doen. Het scheren voor de heren werd in die tijd grotendeels door een kapper gedaan en zodoende begon mijn opa ook een scheersalon. Scheermesjes zoals heden bestonden nog niet en scheren ging toen met een groot scherp mes. Als er een schip door de sluis moest dan moesten de klanten in de scheersalon maar even wachten.

De schepen die door het Pekelderdiep vaarden moesten allemaal door de sluis. Zo ontstonden gesprekken met de schippers en werd gesproken over de bevrachting. Dit heeft er toe geleid dat mijn opa zich ook ging bezig houden met de bevrachting van schepen en zo ontstond

de schippersbeurs. Bedrijven konden aangeven wat ze vervoerd wilden hebben en mijn opa zorgde om hiervoor de juiste schippers te vinden.

Omdat mijn opa, Albert Klok, in Oude-Pekela een bekende persoonlijkheid was geworden werd hij op een bepaald moment voorgedragen tot wethouder. Ook dat heeft hij geaccepteerd en als wethouder heeft hij vervolgens diverse projecten gerealiseerd waarvan nog gedenksteden ter plaatse aanwezig zijn.

De stichter van Pekela is Feicko Clock, de man die daar is begonnen met de vervening. Gebleken is uit de stukken dat wij hiervan afstammen.

Mijn moeder woonde als meisje in Alteveer en mijn vader in Oude-Pekela. Toen ze verkering kregen fietste mijn vader naar Alteveer en dat was ongeveer 10 kilometer. Als het erg regende liet hij dat wel eens afweten en stuurde dan een briefje per post dat hij vanwege de regen niet kon komen. Niet altijd werd dat als excuus gewaardeerd.

Toen mijn vader en moeder trouwden kwam ze in een huis waar geel zand de vloerbedekking vormde. Mijn moeder moest het zand dan mooi aanharken om een leuk geheel te krijgen. De vloerbedekking zoals wij die nu kennen kwam pas veel later.

Het was een tijd waarin de communicatie middels radio en telefonie nog niet waren ontwikkeld. In Oude-Pekela bevond zich echter een winkel, eigendom van Klaassens, die zich sterk interesseerde in alles wat met radio te maken had. Toen mijn vader op een bepaald moment thuis kwam vertelde hij dat ze bij Klaassens konden horen wat er in Hilversum werd gezegd. Mijn moeder geloofde dat niet en haar vraag aan mijn vader was dan

ook of hij een beetje te veel had gedronken. Ze moeten in Hilversum dan wel heel hard schreeuwen om het hier in Oude-Pekela helemaal te kunnen horen was haar visie. Van radio had ze nog nooit gehoord maar Klaassens had het eerste toestel voor radio-ontvangst in de regio.

Het geluid van de radio kon middels kabels worden overgebracht naar andere plaatsen en dat bracht Klaassens op het idee een radio-net aan te leggen. Geluid middels de kabel en voor iedere aansluiting een luidspreker. Ook mijn Opa en Oma in Oude-Pekela hebben destijds zulk een ontvangsttoestel aangeschaft. Er was echter aanvankelijk maar één zender te beluisteren.

Mijn vader maakte sigaren en verkocht deze. Dat ging zo goed dat ze op een bepaald moment een huis konden kopen in Nieuwe-Pekela dat gebouwd werd door de meubelmaker Hulzebos. Het was een huis met een één-steens muur, om de kosten te drukken, maar de vormgeving was bijzonder fraai. Het huis stond aan de Onstwedderweg nummer 15 en dat werd ook het adres waar ik ben geboren en opgegroeid.

Wel heb ik steeds het gevoel gehad dat wij in het mooiste huis van de Onstwedderweg woonden. Het was een huis met voortuin en een mooi hekwerk. Achter het huis bevond zich een fraaie tuin waar behalve bloemen veel groenten werden verbouwd.

Ook hebben mijn ouders achter het huis een fabriekspand gebouwd en vervolgens, op een naast het huis gelegen stuk grond, wederom een fabrieksgebouw. Dit stamt allemaal uit de tijd van voor de oorlog waarbij

de zaken uitstekend gingen maar ik nog niet was geboren.

2	6 17 3	Gemeente OUDE-PEKELA	Provincie GRONINGEN
Op <u>13 October 1894</u>	192	is het huwelijk voltrokken tusschen:	
<u>Albert Blok</u>		den <u>26 Juli</u>	1887
geboren te <u>Oude-pekela</u>			
zoon van <u>Albert Leonard Blok</u>			
en van <u>Alfina Kuiper</u>			
teedatnaar van			
<u>Alfina Kuiper</u>		EN	
geboren te <u>Oude-pekela</u>		den <u>24 Januari</u>	1871
dochter van <u>Leert Kuiper</u>			
en van <u>Jantjen Buis</u>			
teedatnaar van			

Ons gezin.

Mijn moeder had de naam Hindertje Bunt en was de dochter van Jan Engel Bunt en Geertje Fleurke.
Mijn vader had de naam Albert Naamden Klok en was de zoon van Albert Klok en Elsiena Kuiper.

Ik ben zelf geboren in 1936 als jongste van het gezin van drie kinderen. Ik heb ook twee zusters gehad:
Elsiena Geerdiena geboren in 1932 die we Ellie noemden en mijn andere zuster heette Gerda.

Beiden zijn niet meer in leven.

ons huis in Nieuwe Pekela

Gemeente *Nieuwe-Pekela.*

Op 23 Mei 1924.

_____ Albert Kaam
geboren te Oude Tjela —

zoon van *Albert Klok* —

en van Elisena Kuiper

producten van

_____ Hinderje
geboren te Nieuw-Pekela_____

dochter van Jan Engel Bunt.

en van *Gerpe Heurke* —

Provincie *Groningen.*

is het huwelijk voltrokken tusschen:

den Klok. _____

den 24 December — 1897

EN

Bunt

den 25 Maart 1900

overleden.

4

KINDEREN UIT DIT HUWELIJK GEBOREN.

5

VOORNAMEN.	GEBOREN		OVERLEDEN	
	TE	DEN	TE	DEN
1 Soeima Gerdiana	Oude Pekela	18 Jan. 1917		
2 Gerda	Nieuwe-Pekela	17 Aug. 1932		
3 Robert	id.	3 Juli 1936		
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				

Sigarenfabriek DELI

A.N. Klok jr.

Dit was de naamsaanduiding met een geëmailleerd bordje op de gevel van de fabriek naast ons huis.

Omdat de vader van mijn vader ook sigaren maakte zal dat ongetwijfeld voor mijn vader een reden zijn geweest zich junior te noemen en het is vrijwel ook zeker dat dit de basis vormde om zich in het sigarenmaken verder te bekwamen.

Nadat mijn ouders waren getrouwd vestigden ze zich eerst in Oude Pekela en enige tijd later in Nieuwe-Pekela aan de Onstwedderweg.

Aanvankelijk werd er een fabriekshal voor het produceren van sigaren gebouwd achter het woonhuis maar omdat de zaken goed gingen was er al snel meer ruimte nodig en werd op een stuk grond naast het woonhuis een nieuw pand neer gezet in de vorm van een woonhuis. Omdat dit voor mijn vader een grote investering was heeft hij als zekerheid gekozen de vorm van een woonhuis zodat ombouw naar woonhuis altijd nog zou kunnen worden gerealiseerd.

Pas enkele jaren na de oorlog is wederom een nieuwe fabrieksruimte gebouwd met extra veel ruimte voor machines e.d. en zeker werk voor meer dan vijftig man personeel.

Voor de oorlog draaide de fabriek uitstekend en mijn vader was voortdurend bezig met het ontdekken van nieuwe mogelijkheden. Zo ontdekte hij op een bepaald moment dat azijn de tabak witter deed branden. Voor hem een reden om, in volkomen geheimhouding, de tabak 's-avonds aan te vochtigen met water en azijn. Niemand mocht dat zien maar wel was de as van de

sigaren daardoor spierwit wat de indruk gaf van een zeer hoogwaardige kwaliteit.

Omdat mensen nu gingen vragen of die witte as ook duidde op gezondheid werd nagedacht om echt gezondere sigaren te produceren. Het idee kwam om te gaan werken met een papieren filter, zoals later in de filtersigaretten geplaatst werden, die dan in een soort pijpje van bakelietkwamen. Plastic was nog onbekend en bakeliet was een goede oplossing.

Toen hij de eerste sigaren klaar had met dat filtertje, ging hij naar de plaatselijke huisarts met de vraag of dat, medisch gezien, inderdaad gezonder was dan zonder een filter. Onze huisarts dokter Rijken bevestigde dit en mijn vader had al een papiertje klaar gemaakt met de bevestiging om door dokter Rijken te laten ondertekenen. Vervolgens ging hij met dezelfde vraag naar de huisarts in Oude-Pekela en ook deze bevestigde dat het filteren van de teer beter zou zijn voor de gezondheid.

Nu werd het zaak voor een goede promotie te zorgen. Beschikbaar kwam de naam Hidalgo compleet met diverse etiketten. Hidalgo is een Spaanse ridder en zeer welkom voor hem om als sigarenmerk te gaan voeren. Nu moest een slogan gevonden worden en deze werd:

HIDALGO

gezondheids sigaren
de roem van Nederland !

aanbevolen door heren doktoren.

Hij ging deelnemen aan beurzen en kreeg ook contact met een piloot die zich bereid verklaarde strooibiljetten uit een vliegtuig te werpen tijdens een beurs in Dokkum.

Omstreeks 1938 was een laag vliegend vliegtuig al heel iets bijzonders en vooral als er ook nog eens strooibiljetten uit het vliegtuig kwamen. In deze tijd ondenkbaar maar toen was het mogelijk.

Hij nam diverse verkopers in dienst waaronder de heer Weesies.

Eén van de acties was dat de heer Weesies verkleed als ridder Hidalgo, dus in een harnas, plaats nam op het spatbord van de auto en op die manier reden ze dan door de steden en bezochten sigarenwinkeliers teneinde sigaren te verkopen. Een actie die door de sigarenwinkeliers nimmer is vergeten.

Mijn vader bleef in zijn jonge jaren bezig met het ontwikkelen van ideeën. Sigaren hadden allemaal de rechte Penaal-vorm. Mijn vader kwam op het idee eens een bolling aan te brengen en zodoende ontstond het model Bolknak. Bij Bezemer in Amsterdam liet hij de houten vormen daarvoor maken en tot op heden is dat nog steeds een populair model in de sigarenbranche.

Sigarenfabriek DELI werd een bedrijf van aanzien met 32 mensen totdat de oorlog kwam. De Duitsers verlangden dat hij voor hun zou gaan werken maar de mensen, die in het verzet actief waren, de ondergrondse beweging, voorspelden dat ze iedereen een kopje kleiner zouden maken die sympathiseerde met de Duitsers.

De beslissing die genomen werd door mijn vader was

om dan maar te stoppen met de productie en zich zoveel mogelijk voor de Duitsers te verbergen. Ook kreeg hij geen aanvoer meer van tabak dat oorspronkelijk kwam uit Nederlands Indië.

De tabak die nog aanwezig was werd min of meer gevorderd en moest voor een zeer laag bedrag worden verkocht aan sigarenfabriek Champ Clark, die wel voor de Duitsers wilde werken.

Champ Clark was de andere sigarenfabriek in Pekela. In de oorlog kwamen wel Duitsers langs voor sigaren maar er was niets meer en mijn vader was veelal afwezig. Alle werknemers waren ontslagen en velen moesten naar een werkkamp in Duitsland.

De vermelde ondergrondse beweging was een geheime organisatie en verzette zich met raad en daad tegen de overheerser. Niet altijd waren hun daden spectaculair en vaak ging het niet verder dan bijvoorbeeld het verwijderen van straatnaambordjes waardoor de adressen onvindbaar werden voor de Duitsers

sigarenmaken een handwerk van professionals.

Mijn jeugd in oorlogstijd.

Ik was ongeveer 4 jaar oud en zat met mijn houten speelblokjes te spelen aan de brede vensterbank voor het raam in de voorkamer. Mijn ouders waren zichtbaar wat onrustig en na enige tijd zag ik enkele Duitse tanks uit de richting van Alteveer door onze straat komen.

De voertuigen waren, volgens mijn vader, zeer gevaarlijk en bulderden met hun zware kettingbanden in steeds langere rijen door de straat, een zeer indrukwekkend schouwspel. Ik moest mij een beetje verborgen houden en mocht niet rechtopstaand voor het raam naar buiten kijken want dat zou gevaarlijk kunnen zijn. De 2e wereldoorlog was begonnen ook in ons dorp Nieuwe Pekela in het noorden van Nederland.

Thuis werd mij geleerd dat de Duitse soldaten onze vijanden waren en we hiermee zeer voorzichtig moesten zijn. Je mocht het niet hardop zeggen en zelfs tegenover je eigen vriendjes was het beter er over te zwijgen. Ook wat ik thuis hoorde was ons geheim en alleen al dat ik bepaalde dingen niet verder mocht vertellen was al heel spannend.

Toch was de spanning voor mij heel dragelijk en kon ik rustig in de zandbak spelen omdat ik altijd overtuigd was van een goede bescherming door mijn ouders. Nederlanders die sympathiseerden met de Duitse bezetter sloten zich aan bij de NSB en veelal was de enige reden om er zelf beter van te worden ten koste van anderen. Ook waren er mensen die de ideeën van Hitler gingen idealiseren en daarom de Duitsers hielpen met het opsporen van joden en van mensen die zich verzetten tegen het regime.

Ook kleding werd schaars maar mijn moeder had wat extra kousen weten te krijgen die ze verstopte onderin de piano. Voorkomen moest worden dat deze "gevoerd" zouden worden want het gebeurde dat er huiszoeken plaats vonden door de Duitsers of NSB-ers die dan alles van waarde voor zichzelf meenamen.

In de oorlogstijd werd bij ons thuis een varken aangeschaft met enkele geiten. Ook werd er een kippenhok gebouwd met een aantal kippen. Zelfs een paar konijnen hadden we achter in de schuur. Het varken was bestemd voor vleesproductie en kreeg al het voedsel toegediend dat thuis over bleef en verder werd er een soort soep gekookt dat aan het varken werd opgevoerd. Ik ben eens getuige geweest dat de heer Schreuder, een plaatselijke kruidenier, bij ons achter het huis een varken ging slachten. Dit maakte op mij, als klein jongetje, een dusdanige indruk dat ik in principe liever geen vlees meer at.

De kippen zorgden voor onze eieren, we hadden er ook hanen bij en ik ben diverse malen getuige geweest hoe er kleine kuikentjes werden geboren. Er mochten geen kuikens in de winter geboren worden want dan was het

te koud en van verwarming was toen nog geen sprake. De geiten waren mijn vriendjes om mee te spelen. Ze werden regelmatig gemolken en zo kregen we de verse melk. De geiten kwamen met hun kop vaak op mij af om mij een dreun te verkopen maar dan was het juist spannend om op tijd weg te springen. Vaak probeerde ik op hun rug te gaan zitten maar ik bleek dan de enige die dat werkelijk leuk vond. De konijnen waren mooi om aan te zien en soms, als mijn vader erbij was, kreeg ik wel eens de mogelijkheid er even mee te knuffelen.

De oorlogsjaren betekenden voor mijn vader veel werk in de tuin met het telen van het fruit, de aardappelen en de groenten. Ik was de enige zoon en aan mij werd gevraagd hem regelmatig daarbij te helpen. Er was duidelijk sprake van een taakverdeling bij ons thuis waarbij mijn beide zusters mijn moeder moesten helpen met afwassen en andere huishoudelijke taken. Ook leerde mijn moeder hun koken, naaien en breien. Aan mij werd nooit gevraagd om af te wassen want dat was geen jongenswerk. Vaak was er geen elektra maar met zelfgemaakte olielampjes kregen we toch verlichting in onze kamer. Uit gemalen koolzaad maakten we olie om te bakken en te braden.

De kachel werd gestookt met hout en turf. Het hout was afkomstig van bevriende relaties die daarvoor in ruil enkele sigaren ontvingen. Sigaren waren een uitstekend ruilmiddel en de kleine hoeveelheid die mijn vader nog bezat werd zorgvuldig opgeborgen. Handmatig maakte mijn vader nog wel wat sigaren van tabak dat verborgen lag onder de fabrieksvloer. Er moesten steeds wat planken worden weggehaald om erbij te kunnen. Boven op die planken stond een vogelkooi met misschien wel 30 kanarievogels, een liefhebberij van mijn vader.

Ondertussen had ik de schoolgaande leeftijd bereikt en bezocht de Groen van Prinsteren school, een christelijke lagere school met aan het hoofd meester Terpstra.

Vliegtuigje spelen deden we door met onze armen wijd te lopen over het schoolplein en het geluid van vliegtuigen imiterend. Het liefst met een grote groep want regelmatig zagen we zwermen van vliegtuigen over ons dorp vliegen. Huiszoekingtje spelen was een spel alsof we bij iemand binnen gingen en alles overhoop haalden om zogenaamd geheime dingen te vinden. Dat wat we regelmatig zagen werd voor ons een kinderspel in oorlogstijd.

Mijn ouders waren goed bevriend met meester Terpstra en zijn echtgenote. De heer Terpstra was behalve hoofd van de lagere school ook actief in de “ondergrondse” beweging. Vaak werden bij ons thuis plannen besproken van verzet en een andere vriend, de heer Buiskool, was hierin ook betrokken.

Nimmer heb ik exact kunnen ervaren wat men gedaan heeft, wel stelde mijn vader later dat hij niet zo'n grote held was en vaak alleen maar op de uitkijk stond. Na de oorlog is de heer Terpstra voor zijn heldenmoed koninklijk onderscheiden.

Angst heb ik niet gekend in de oorlogstijd. Mijn enige zorg was op tijd bij mijn vader te zijn want zodra ik bij hem op zijn arm zat, was ik veilig en kon er niets gebeuren. Hij heeft mij dat geleerd en dat was voor mij een zekerheid waarop ik volkomen kon vertrouwen. We hadden een fietshok dat zich bevond tussen ons huis en de sigarenfabriek. Met strobalen werden de zijwanden bedekt en aan de bovenkant waren extra dikke balken aangebracht om een stevige schuilkelder te krijgen. De strobalen zouden bestand zijn tegen kogelvuur en zodra er een luchtalarm kwam moesten we met elkaar naar die schuilkelder. De ruimte van onze schuilkelder was klein en donker en zeker niet gezellig maar vaak was ons verblijf hierin maar kort.

We hadden in ons dorp een NSB burgemeester. Enkele inwoners hebben als wraak deze burgemeester eens in het Pekelder diep gegooid, een riviertje door Pekela. Vele mensen waren getuige en voor die burgemeester was het een grote belediging. Overal werd daarna gezocht naar de daders om te veroordelen maar niemand wist zogenaamd iets. Daar waar veelal sprake was van wantrouwen en verdeeldheid ontstond hierbij een hechte band tegen de onderdrukker.

We hadden in huis een kraaienkast. Dit was een kast waar, volgens mijn ouders, zwarte kraaien in zaten die erg gevaarlijk waren. Bij het betreden zouden ze mijn ogen kunnen uitpikken en binnenin was het heel

donker. Nimmer heb ik de moed gehad om hier binnen te gaan kijken en pas na de oorlog werd mij uitgelegd en getoond dat dit een kast was met een dubbele wand waarachter mijn vader zich in oorlogstijd kon verbergen, als ze hem wilden ophalen, voor het concentratiekamp. Dit gevaar is steeds aanwezig geweest en steeds moest er iets worden verzonnen om het te voorkomen.

Met name in het Westen van Nederland was armoede en mijn ouders hebben toen een leeftijdgenoot van mij opgenomen in huis. Het werden evacués genoemd en bij ons kwam Karel Loos afkomstig uit Amsterdam. Ik heb veel met Karel gespeeld en samen hebben we de bevrijding meegemaakt. Ook kwamen er kinderen van NSB ouders uit het westen in ons dorp, zij werden labbekakkers genoemd en zelfs door ons kinderen als een niet welkome groep beschouwd.

Achter de oude fabriek van ons lag een grote partij dakpannen opgestapeld. Een flinke partij dakpannen die niet meer te koop zouden zijn, dure pannen waar we als kinderen zeker niet bij mochten spelen omdat het gevaar groot was dat er dan dakpannen kapot zouden gaan. Toen de oorlog voorbij was, was de waarde van de dakpannen gereduceerd tot nul en haalde mijn vader onder die dakpannen vandaan o.a. twee fietsen en een radio.

Fietsen werden in de oorlogstijd gevorderd en radio's idem want niemand mocht naar een radio luisteren. Naar de radio luisteren werd gezien als een misdaad tegen de bezetter. Vanuit Engeland waren er regelmatig uitzendingen van radio Oranje waar aanwijzingen en voorlichting werd gegeven voor binnenlands verzet.

Spelen met kinderen uit de buurt ging heel goed ofschoon we altijd in de buurt van huis moesten blijven voor het geval er alarm kwam en geschoten werd.

Rikkert Kuiper, Mina Dijk, Hennie Hemmes en ikzelf.

Mijn ouders waren lid van de Nederlands Hervormde Kerk in Nieuwe-Pekela. De predikant was dominee van der Most. Op de achterste bank van de kerk zaten de diakenen en daarvoor hadden mijn ouders een plaats. Wel werd aan mij vaak het verwijt gemaakt dat ik niet stil genoeg zat als de dominee preekte en later mocht ik met andere kinderen op het balkon van de kerk plaats nemen.

De kerk werd druk bezocht en zeker in oorlogstijd is het verlangen naar bescherming extra groot.

Het was april 1945 en de bevrijding vond plaats. De Nederlandse driekleur werd onderuit een kast gehaald en de huizen werden versierd. De achtergebleven Duitse soldaten vertrokken met neergeslagen hoofd door de straten in lange rijen achter elkaar en op enige afstand konden we de aftocht gadeslaan. Geheel zonder gevaar

was het niet want soms werd er plotseling toch nog geschoten.

Vervolgens kwamen er rijen tanks aangereden met Poolse soldaten, zij waren het die ons hebben bevrijd. Ze gooiden voedselpakketten en chocolade uit de tanks naar de bevolking en met name was het mijn vriendje Karel die een ster was in het verzamelen van chocolade. Jonge meisjes werden door de Poolse soldaten in de tanks gehesen om een stuk mee te rijden in de feestvreugde. Overal werd gefeest en gedanst, we waren eindelijk bevrijd.

De heer Schokkenbroek, een invalide man, die met een stok maar een paar passen kon lopen was eerder niet geschikt bevonden om voor de Duitsers te werken. Hij was een nog niet zo oude man maar leek zeer zielig en geheel afhankelijk van anderen. Met de bevrijding was hij plotseling geheel genezen! Hij stond boven op de tafel te dansen en zelfs zijn eigen vrouw had hij gedurende die hele oorlogstijd in de waan gelaten dat hij invalide was.

Niet iedereen was blij en de NSB-ers werden de een na de ander opgepakt en gestopt in een concentratiekamp. Massaal was de stemming om zonder enig proces ze allemaal maar meteen een kopje kleiner te maken. De NSB vrouwen werden helemaal kaal geknipt en het kamp bood hun, achteraf gezien, een tijdelijke goede bescherming.

De verborgen armoede bij grote groepen van de bevolking werd zichtbaar en besloten werd om bij de plaatselijke lagere school een gaarkeuken te openen. Men kon daar gratis een pannetje soep en soms wat andere gerechten halen om de honger te stillen.

Meester Terpstra vertelde aan mijn vader dat hij een Mercedes had ontdekt op een verlaten weggetje binnen ons dorp. De auto was door de Duitsers op de vlucht daar zonder benzine achter gelaten. De heer Terpstra kon zelf geen auto rijden maar mijn vader durfde het niet aan om de auto op te halen, bevreesd om later van diefstal te worden beticht. Vervolgens heeft de heer Terpstra de plaatselijke wijnhandelaar Nieboer getipt en deze heeft nog jaren lang zonder problemen in die auto rond gereden.

Op een zekere dag mocht ik met mijn vader mee naar boer Meinders. Een bevriende smid uit het dorp, de heer Dijkhuizen, was er ook bij. In de boerderij zagen we grote balen stro opgestapeld en de heer Meinders, de heer Dijkhuizen en mijn vader begonnen de balen stro terzijde te schuiven. Na enige tijd werd een auto zichtbaar die gedurende de oorlogsjaren daar verborgen was gebleven. Het merk van de auto was een Beacon Continental en na al die jaren stilstand was het niet meteen starten en lopen. De heer Dijkhuizen heeft lange tijd aan de auto gesleuteld en uiteindelijk konden ze de auto met een slinger aan de voorzijde draaiende krijgen. Er was wel een voetstarter aanwezig maar die werkte nog niet op dat moment.

Er was nagenoeg geen auto in het dorp aanwezig en het was een feest om met mijn vader met een snelheid van 45 km per uur door het dorp te rijden. De snelheid was zo hoog dat ik de bomen niet meer kon tellen, zij het dat we nu wel andere maatstaven aanleggen. De banken, zowel voor als achter, waren bekleed met pluche met een heel aparte geur die ik ook nu meteen terug zou herkennen. Heel speciaal in die auto was de toeter, een grote balg waarin je moest knijpen om de mensen op de weg te waarschuwen zoals we dat nu doen met onze

claxon. De auto stond dagelijks in onze garage en zodra ik de mogelijkheid zag om achterin de auto te komen zat ik daar te genieten en viel op de achterbank vaak in slaap. Mijn ouders wisten mij hier te vinden want het behoorde tot mijn lievelingsplekjes.

Vlak na de oorlog was donkerbruin brood het volksvoedsel en andere variëteiten waren niet aanwezig. Bakker Meijer kwam dagelijks bij ons aan de deur om het brood te brengen evenals iedere dag de melkboer langs kwam.

Verontwaardigd waren mijn ouders dat een andere bakker eerder beschikte over het Zweeds witbrood dan onze eigen bakker maar twee dagen later was het opnieuw feest met echt wit brood.

De melkboer kwam dagelijks met een aantal grote speciale melkbussen langs de deur. De melkbussen stonden op een karretje en met een grote bel klingelde hij om zijn aanwezigheid aan te geven.

De vrouwen gingen dan met een leeg pannetje naar de melkkar en lieten die daar vullen met melk. Er was maar één soort melk, dus de keus was gemakkelijk.

Ondanks het feit dat de oorlog in ons land voor velen een grote ellende betekende, heb ik bij ons op het platteland een leerzame jeugd gekend waar met veel creativiteit en met eenvoudige middelen het leven zeer dragelijk werd gemaakt.

tank

De kippenfarm in oorlogstijd

In oorlogstijd moesten alle niet werkende mannen beschikbaar zijn om tewerk te worden gesteld in de oorlogsindustrie in Duitsland. De mannen moesten daarvoor gekeurd worden maar in overleg met de huisarts, dokter Rijken, zijn er maatregelen genomen zodat de bloeddruk bij mijn vader tijdens de keuring veel te hoog was en ook enkele andere medische gebreken deden zich zogenaamd voor.

Hij werd daardoor voorlopig afgekeurd maar wel moest er steeds iets verzonnen worden om toch buiten schot te blijven. Om genoemde reden ontstond het plan en de mogelijkheid om achter op de Onstwedderweg in ons dorp Nieuwe-Pekela, richting Alteveer, een oud onbewoonbaar verklaard huisje te huren met een groot stuk grond en daar een kippenfarm te beginnen. Het huisje deed dienst als kippenhok. Voorwaarde was dan wel dat een aantal eieren aan de Duitsers moesten worden afgeleverd en in ruil daarvoor kreeg mijn vader dan bonnen voor veevoeders, grotendeels bestaande uit gras.

Een bekende soort kippen waren de witte leghorns die witte eieren legden. Daarnaast was een bekend soort de Barnevelder, een bruine kip die bruine eieren legde. Iedere dag moesten de kippen gevoerd worden en mijn vader had een klein trekkarretje om het e.e.a. te vervoeren. Eens ontstak er een onweer en een groot aantal kippen zijn gedood door blikseminslag op het veld. Ik heb het niet gezien maar volgens mijn vader waren ze blauw geworden.

Tegenover ons woonde Wija Mellius, een meisje dat vriendin is geweest met mijn zus Gerda. Eens had mijn vader Wija een stuiver (5 cent) beloofd met de mededeling dat ze die morgen zou kunnen komen halen. Als mijn vader dan de volgende dag 's-avonds terug kwam van de kippen stond Wija al gereed om haar stuiver in ontvangst te nemen waarop het antwoord van mijn vader was: "Ik heb toch gezegd morgen en nu is het vandaag". Zo ging dat ook de dagen daarna. Het is een soort humor die niet iedereen zal waarderen maar wel paste bij het beeld van mijn vader om alert te blijven in alle situaties.

De sigarenfabriek na de oorlog.

De oorlog ging voorbij en na de oorlog was ik bijna 10 jaar en op een leeftijd dat ik zelf kon zien hoe mijn vader zich met volle kracht inzette om de fabriek weer draaiende te maken. Financieel hadden we het zeer moeilijk omdat de nieuwe regering een wet had gemaakt dat van iedereen de waarde van alle bezittingen opnieuw werd getaxeerd en deze waarden werden dan vergeleken met de aangegeven waardes van voor de oorlog. Het verschil werd gezien als oorlogswinst en was onderhevig aan hoge belastingen. Vóór de oorlog was mijn vader eigenaar geworden van vele huizen waarop steeds zeer veel was afgeschreven. Sommige huizen stonden voor een nagenoeg nihil bedrag op de balans maar nu werd de waarde daarvan hoog ingeschat.

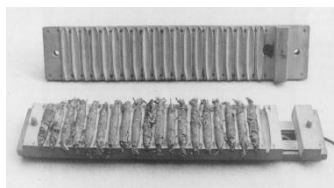
Ook de tabaksvoorraad werd gezien als zijnde verkocht en was dus geen oorlogsverlies. Ondanks dat van oorlogswinst geen sprake was geweest werd de balans-telling na de oorlog dusdanig hoog dat grote bedragen betaald moesten worden aan de belastingdienst. Diverse huizen moesten worden verkocht om de betalingen te kunnen doen.

Omstreeks 1946 is mijn vader weer begonnen met enkele voormalige werknemers, waaronder Harm Fleurke, Mans Hoppentocht en Berend Heidekamp.

Het elan was nog wel aanwezig om van de fabriek weer een bloeiende onderneming te maken en zodoende werd toch besloten tot aanbouw van een nieuwe fabriek en daarna over te gaan tot modernisering met diverse machines.

Regelmatig kwam ik in de fabriek en ik mocht dan helpen met allerlei zaken. Ik leerde het ringen, d.w.z. dat de sigarenbandjes middels plaksel handmatig om de sigaren werden gedaan.

Ik leerde ook om bosjes te maken dat wil zeggen de eerste fase van tabak rollen in het omblad en dan

plaatsen in een houten blok. De houten blok had aan de binnenzijde een vorm voor iedere sigaar.

De houten blokken werden vervolgens in een pers gedaan en zo ontstond na enige tijd een zogenaamde wikkel, een basis om het dekblad omheen te rollen tot een echte sigaar.

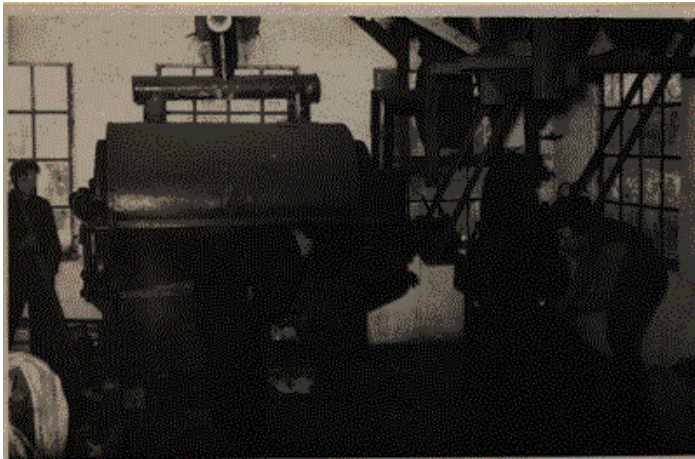

Dat laatste was echt vakwerk en heb ik nooit geleerd. De volgende fase is dat de sigaren in de drogerij kwamen. In deze drogerij was het altijd bijzonder heet wat nodig was om de sigaren volkomen droog te krijgen voor de verkoop. Korte tijd kon je in die ruimte verblijven maar nooit lang.

Wel heeft mijn vader op een bepaald moment een droogtrommel aangeschaft waar vier grote vuren onder brandden en de trommels met een elektromotor werden rond gedraaid. Een apparaat dat ongeveer drie bij vier meter groot was. Een machine om tabak te drogen en zo nodig te mengen.

Het was altijd gezellig om mee te helpen in de fabriek en de acceptatie van mij door de werknemers was eigenlijk heel fijn.

Zodra er een belangrijke voetbalwedstrijd kwam ging het personeel iets organiseren waarbij je een klein bedrag moest inzetten en tevens de uitslag raden. Wie het uiteindelijk goed had geraden kreeg de pot en waren dat er meer dan werd het verdeeld. Ik had van voetballen geen verstand maar vulde bijna altijd 3-2 winst in en dikwijls heb ik gewonnen.

Het elan was nog steeds aanwezig om van de fabriek weer een bloeiende onderneming te maken.